

A fenntartható fejlődés oktatásának erősítése a gazdasági felsőoktatásban

Berezvai Zombor

Az egyetemi oktatás célja és a felsőoktatási intézmények feladata, hogy a hallgatóknak megadják a megfelelő módszertani ismereteket, szakmai tudást és gondolati keretet, illetve bemutassák azokat az összefüggéseket, amelyek mentén az egykori hallgatók munkájuk során meg tudják állni helyüket. Ebben a viszonylag tág meghatározásban szerepet kell (kellene) kapnia az olyan területeknek is, mint a fenntarthatóság, az erőforrásokkal való megfelelő gazdálkodás és a környezetvédelem, hiszen minden üzleti és magándöntés során ezeket is figyelembe kell (kellene) venni. A természettudományi és mérnöki képzéseken ez utóbbi részben teljesül, azonban a gazdasági felsőoktatásból teljesen hiányzik. Javaslatom szerint ezen kellene változtatni. Ezáltal a hallgatók látás- és életmódja pozitív irányba változhat, és munkahelyükön, illetve otthonaikban is képviselhetik a fenntarthatóságot.

A javaslat dióhéjban

Javaslatom lényege, hogy a magyar gazdasági mesterképzéseken a fenntartható fejlődés és gazdálkodás témaköreinek nagyobb hangsúlyt kell kapnia, ennek be kell épülnie a tantervekbe kötelező tárgyként.

A megvalósításnak nincs kiemelkedő erőforrás-igénye. Egy irányadó tanterv kidolgozása szükséges, illetve ehhez kapcsolódóan a potenciális oktatók képzése és motiválása. A tapasztalatok és tanulások alapján a tárgyat később eszkalálni lehetne a teljes magyar gazdasági felsőoktatásra.

Elsődleges fókusz: gazdasági mesterképzések

Javaslatom célcsoportjának meghatározásakor két tényező vezérelt. Egyrészt, a gazdaságtudományi mesterképzéseket végzettek közül nagy eséllyel lesznek vállalati vezetők, vezető beosztású alkalmazottak, így kiemelkedő hatásuk lehet vállalatuk fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdjének kialakítására, fejlesztésére. Sok vállalat (pl. Nestlé, Unilever, Coca-Cola) komolyan foglalkozik termelési és értékesítési láncának fenntarthatóságával, hiszen ráébredtek, hogy hosszú távú sikerességük egyik kulcsa éppen ebben rejlik. Mint azt Mike Nixon, a Nestlé Hungária Kft. ügyvezetője a *SUSCO Budapest 2014* konferencián elmondta, az ilyen folyamatokban a vállalati vezetők és menedzserek szerepe kimagasló. Ha ők nem törődnek a fenntarthatósággal és a környezeti szempontok érvényesítését nem követelik meg beosztottaiktól, akkor e témák nem kerülnek napirendre, és nem történik előrelépés. Multinacionális vállalatoknál a globális vezetés elvárásai érvényre juttathatják a fenntarthatóságot, de a kkv-knál és a hazai nagyvállalatoknál a magyar menedzserek proaktív hozzáállása nélkülözhetetlen.

Másrészt, a hazai gazdasági mesterképzéseken jelenleg csak elvétve, alig-alig kerülnek elő fenntarthatósági kérdések, így a változtatásra megérett az idő. Az ilyen képzések alacsonyabb létszáma ráadásul jó próbaterepet kínál. A felgyűlt tapasztalatok alapján később az alapszakokra és más kapcsolódó képzésekre is kiterjeszthető a program.

Status quo a nemzetközi és hazai szintén

A nyugati világban, Európában és az USA-ban egyre erősebb az az irányzat, hogy a fenntarthatósági kérdések igenis részét kell, hogy képezzék a felsőoktatásnak. Peggy F. Barlett és Geoffrey W. Chase 2013 augusztusában könyvben (*Sustainability in Higher Education: Stories and Strategies for*

Transformation) is megírták tapasztalataikat a fenntarthatóság megjelenéséről az amerikai felsőoktatásban. Eszerint a fenntarthatósági kérdések képzéstől és finanszírozástól függetlenül beintegrálódnak a tantervekbe, politikákba, programokba.

Mindezzel szemben a mai magyar gazdasági mesterképzésekre ez közel sem jellemző. A vállalati vezetőképzés egyik központi szakját, a Vezetés és szervezés mesterszakot jelenleg 10 intézmény hirdeti meg Magyarországon. E 10 intézmény közül 7 el is indította a képzést 2014-ben, a részletes felvételi statisztikákat az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat. Vezetés és szervezés nappali mesterszakra felvett diákok száma intézményenként 2014 őszén (fő)

Egyetem	Állami ösztöndíjas	Költségtérítéses
Budapesti Corvinus Egyetem	66	10
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola	0*	0*
Debreceni Egyetem	12	0
Károly Róbert Főiskola	0*	0*
Miskolci Egyetem	5	0
Nyugat-magyarországi Egyetem	0*	0*
Pannon Egyetem	9	0
Pécsi Tudományegyetem	14	0
Széchenyi István Egyetem	19	1
Szent István Egyetem	57	29

Megjegyzés: * nem indult

Forrás: felvi.hu

Az egyes egyetemek operatív tantervei elég elkeserítő képet mutatnak a fenntarthatósági kérdések előkerülése szempontjából. A Budapesti Corvinus Egyetemen, ahol a legelismertebb ez a képzés, mindössze egyetlen választható tárgy (Üzleti etika, felelős vállalat) van, ahol talán 1–2 órán előkerül a vállalatok társadalmi felelősségvállalásán keresztül a fenntarthatóság. Ehhez hasonlóak a vidéki egyetemek tantárgystruktúrái is, ahol szintén az (egyébként választható) üzleti etika tárgyon belül kerülhetnek elő maximum egy-két órán a fenntarthatósági kérdések.

Egyedüli kivétel a Széchenyi István Egyetemen lévő Környezetmenedzsment, amelynek célja a „*fenntarthatóság vállalati aspektusainak megismertetése [...] a hallgatók számára*” (Tárgytematika). Azonban ez is csak választható tárgy, így sok hallgató nem veszi fel.

Megvalósítási terv és implementáció

A fenntarthatóság beemelése kötelező tárgyként a tantervbe alapvetően az egyetemi karok kari tanácsainak döntését követeli meg. Az ő meggyőzésük kulcsfontosságú, azonban egy jól felépített és strukturált javaslattal a támogatás elérhető. Véleményem szerint az egyetemek – legalább egy része – nyitott lesz az új tárgyra, hiszen a nyugat-európai és amerikai elitegyetemek példáját tudják így követni, ezzel nemzetközi szinten versenyképesebbé és elismertebbé téve képzéseiket.

A tantárgy-javaslatnak tartalmaznia kell, hogy a tárgyat oktatók milyen képzésben fognak részesülni annak érdekében, hogy felkészülten és tudományosan megalapozottan oktathassanak a fenntarthatóságról. A program kulcsa tehát a megfelelő tanterv összeállítása és egy ezt támogató képzési háttér kiépítése. Véleményem szerint a tantervnek három részből kell állnia.

Elsőként tényekkel megalapozva kell bemutatni a probléma fontosságát és relevanciáját. E blokk célja, hogy szakmailag is megalapozott tudásra tegyenek szert a hallgatók, így valóban védeni

tudják a környezetet, és ne csak fellengzős kijelentéseket tudjanak tenni, és át nem gondolt akciókat legyenek képesek megvalósítani.¹

A tárgy második részének célja, hogy a diákok képesek legyenek a tudást tettekké formálni, akár vállalati, akár egyéni szinten. Ehhez projekteken, esettanulmányokon keresztül vezet az út, amelyek egy részét órán, egy részét házi feladatként, csoportokban kellene megoldani, átgondolni. Erről részletesebben ír pl. Brundiens et al. (2010).²

A tárgy lezárásaként vállalati fenntarthatósági stratégiákat kellene bemutatni, ezzel is érzékeltetve a diákok előtt, hogy a világ vezető vállalatai ezt a területet komolyan veszik és tesznek érte. Egyben arra is jó ez a rész, hogy ipari 'best practise'-okat lássanak a diákok. Itt lehetőség lenne vendégelőadók, céges vagy önkormányzati, állami szakemberek meghívására, akik bemutatnák saját vállalatuk, intézményük törekvéseit, programjait és eredményeit.

Ez a komplex javaslat – ha egy szemeszter alatt nem is lehet mindezt teljes mélységében átadni – arra mindenképpen jó, hogy a diákok találkozzanak a fenntarthatóság kérdésével, foglalkozzanak e területtel, gondolkodjanak alternatív megoldásokon. Későbbi szakmai pályafutásuk során legalább egy részük képes lesz majd ezt alkalmazni és valós hatásokat elérni.

A konkrét tanterv összeállítása során nemzetközi példákat (pl. amerikai egyetemeken hasonló programjait vagy a [Climate-KIC által szervezett intenzív nyári egyetemet, a The Journey-t](#)) lehet modellnek tekinteni és azt honosítani a magyar viszonyoknak megfelelően.

Ezen a ponton felvetődik a kérdés, hogy mely szervezet vállalja föl ennek a tantervnek és képzésnek a kidolgozását, lebonyolítását. Mindenképpen több szakmai szervezet (pl. Energiaklub, Levegő Munkacsoport) és vállalati szakemberek együttműködését kell biztosítani, de a teljes tevékenység koordinálására pl. a Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért is alkalmas lenne. Mindenképpen fontos, hogy az üzleti életből érkezzen a kezdeményezés, így az üzleti szakok befogadási hajlandósága nagyobb lesz.

A tanterv ismeretében kell megkeresni az egyes egyetemeket, esetleg konkrét oktatókat, akik nyitottak a fenntarthatóságra és potenciálisan oktathatják az új tárgyat. Amennyiben nincs konkrét oktató-jelölt, úgy az egyetemmel együttműködve kell megtalálni a megfelelő embert.

Ezután fontos, hogy a tantervnek megfelelő képzést nyújtsanak az oktatóknak. Természetesen meg kell hagyni az oktatóknak a szabadságot, hogy a képzés után saját ötleteik és igényeik alapján átszabják az általánosan ajánlott tantervet. Már önmagában ez a gondolkodás és egyetemekkel való együttműködés is inspiráló lehet, elősegítheti a fenntarthatóság erősítését, terjedését a társadalomban.

Várható eredmények

A program közvetlen eredménye a fenntarthatósági kérdések oktatásának erősítése a gazdasági mesterképzéseken. Ennek terjedése jól mérhető és nyomon követhető.

A program valódi célja – a fenntarthatósággal kapcsolatos attitűd, vállalati és egyéni viselkedés és életmód változása – már nehezebben és csak hosszabb távon mérhető. A hatások azonban számszerűsíthetők például azáltal, hogy hány hazai cég tesz közzé fenntarthatósági jelentést, és ezek alapján milyen erőfeszítéseket tettek a környezet védelme vagy termékeik fenntarthatósága érdekében.

¹ Ilyen volt például az angol Tesco 'flights for lights' promóciója, ahol energiatakarékos izzókat vásárlóknak repülőjegyet adtak. A probléma az, hogy az energiatakarékos izzók okozta környezeti terheléscsökkenés sokszorosával szennyezik a környezetet az adott repülőjegyek.

² BRUNDIENS, KATJA-WIEK, ARNIM-REDMAN, CHARLES L. (2010): Real-world learning opportunities in sustainability: from classroom into the real world. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. 11, (2010) No. 4, p. 308–324.